

II. Rákóci Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Képzési szint	BSc, MSc	Tagozat	nappali	Tanév/félév	2022/2023, II. félév
---------------	----------	---------	---------	-------------	-------------------------

Tantárgyleírás

A tantárgy címe	POLITIKAI FÖLDRAJZ
Tanszék	Földtudományi és Turizmus
Képzési program	
A tantárgy típusa, kreditértéke, óraszám (előadás/szeminárium/önálló munka)	Típus (kötelező vagy választható): választható Kreditérték: 4 Előadás: 20 Szeminárium/gyakorlat: 10 Laboratóriumi munka: – Önálló munka: 90
Tárgyfelelős oktató(k) (név, tudományos fokozat, tudományos cím, e-mail cím)	Molnár József, PhD, a földrajztudományok kandidátusa molnar.jozsef@kmf.org.ua
A tantárgy előkövetelményei	–
A tantárgy általános ismertetése, célja, várható eredményei, főbb témakörök	Tárgy: a politikai földrajz alapvető fogalmi rendszere, a jelenlegi világ- és regionális politika fő folyamatai. A tantárgy célja: bemutatni a politikai földrajz alapvető fogalmi rendszerét; megvilágítani a jelenlegi világpolitika fő folyamatait, ami lehetőséget ad azok fejlődési irányának meghatározására; elemezni régiók politikai földrajzi helyzetét, kitérve a történelmi előzményekre, illetve a lehetséges távlatokra; megismertetni a hallgatókat Ukrajna helyzetének kulcskérdéseivel a nemzetközi geopolitikai viszonyok rendszerében; áttekinteni a magyarság helyzetének politikai földrajzi vetületeit a Kárpát-medencében; bemutatni a „forró pontokat” a világ politikai térképén, sokoldalúan megvilágítva az egyes problémák politikai földrajzi aspektusait. A fő témaköröket lásd az 1. mellékletben!
A tantárgy teljesítésének és értékelésének feltételei	A tárgy beszámolóval zárul. A teljesítéshez szükséges pontok részletes leosztását lásd a 2. mellékletben!
A tantárggyal kapcsolatos egyéb tudnivalók, követelmények	

A tantárgy alapvető irodalma és digitális segédanyagok	1. Дністрянський, М.С.: Геополітика: Навчальний посібник. ЛНУ ім. І. Франка. Львів, 2011. 2. Стафійчук В.І.: Політична географія світу: Навчальний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 3. Szilágyi István: Geopolitika. Publikon, Pécs, 2013. Kiegészítő szakirodalom és adatbázisok a 3. mellékletben.
---	---

1. melléklet

A POLITIKAI FÖLDRAJZ tantárgy tematikája

A tantárgy témakörei két modulra vannak bontva:

1. modul. A politikai földrajz alapjai; geopolitikai folyamatok a világban

1.1. Bevezetés. A politikai földrajz tárgya és története

Bevezetés. A politikai földrajz mint tudomány. A politikai földrajz tárgya, kapcsolata más tudományokkal. A geopolitika. A politikai földrajz vizsgálati módszerei. A politikai földrajz és a geopolitika kialakulása és fejlődéstörténete.

1.2. A politikai földrajz alapfogalmai

A politikai földrajz alapvető fogalmi készlete. Az állam mint politikai földrajzi fogalom. Az államterület és az államhatár. A geopolitikai fekvés fogalma. Globális, regionális és szomszédsági elhelyezkedés.

A nemzetiségi viszonyokhoz kapcsolódó alapfogalmak A nacionalizmus típusai

1.3. A világ politikai térképe

A világ országai. Az államok csoportosítása méreteik, államformájuk, fejlettségi szintjük szerint. Az államok típusainak a megoszlása világrészek szerint. Külbirtokok.

Nemzetközi szervezetek: típusaik, funkcióik, befolyásuk földrajza.

1.4. Világpolitikai folyamatok korunkban

A jelenkor meghatározó világpolitikai folyamatai. A politikai térkép változási irányai korunkban. Huntington elmélete a civilizációk konfrontációjáról Az USA geopolitikai szerepe a világban Oroszország politikai földrajzi ambíciói Kína – a globális geopolitika új szereplője.

A COVID-19 világjárvány világgazdasági és geopolitikai hatásai.

1.5. “Forró pontok” a világ politikai térképén

A „forró pontok” fogalma. Forró pontok Európában az utóbbi évtizedekben. Ázsia konfliktuszónái. Afrika – a polgárháborúk földrésze. Amerika forró pontjai.

1.6. Európa politikai földrajzi dimenzióban

Európa geopolitikai lehatárolása. A világrész helyzete a kétpólusú világrendszer felbomlása után. Az európai politikai kultúra fő értékei. Geopolitikai veszélyforrások Európában. Az ellenőrizetlen migráció. Etnikai problémák. A világrész jelenlegi politikai földrajzi térszerkezete. Az Európai Unió. A NATO.

Közép-Európa. A fontosabb geopolitikai irányvonalak Közép-Európában.

2. modul. Régióink politikai földrajzi sajátosságai

2.1. Ukrajna politikai földrajzi szemszögből

Ukrajna politikai földrajzi fekvése, a szomszédsági viszonyok értékelése. Az ukrán külpolitika prioritásai.

Regionális geopolitikai eltérések Ukrainán belül. Nemzetiségi és felekezeti viszonyok az ország különböző régióiban. Választási földrajz. A 2013–14-es belpolitikai válság és azt követő orosz–ukrán háború. A 2022-es orosz agresszió.

Az ország közigazgatási beosztása, annak problémái, jobbítási lehetőségei. A 2020-as közigazgatási reform.

2.2. A kárpátaljai magyarság, mint geopolitikai tényező

Történelmi előzmények. Kárpátalja nemzetiségi viszonyai.

A kárpátaljai magyarság: száma, területi elhelyezkedése, települései. Demográfiai sajátosságok. Felekezeti összetétel. Anyanyelvi oktatási intézmények. Gazdasági esélyek. A kárpátaljai magyarok politikai szervezetei. A magyar kormány politikája a kárpátaljai magyarsággal kapcsolatban.

Kárpátalja nemzetiségi viszonyai geopolitikai kontextusban. Az ukrán államhatalom viszonya Kárpátalja magyarsága politikai törekvéseihez.

2.3. Magyarország geopolitikai helyzetének sajátosságai

Magyarország geopolitikai helyzetének a sajátosságai. A szomszédsági viszonyok értékelése. A trianoni örökség. A külpolitika prioritásai. A magyar belpolitika fő törésvonalai.

2.4. A kisebbségi kérdés politikai földrajzi aspektusai a Kárpát-medencében

Történelmi előzmények. A Kárpát-medence nemzetiségi viszonyai.

Az erdélyi magyarok száma, településterülete, demográfiai helyzete, intézményrendszere, politikai szervezetei. Szlovákia magyarsága. A délvidéki magyarok. Magyarok szóróhelyzetben: Ausztriában, Szlovéniában, Horvátországban.

A magyar kormány politikája a magyar kisebbségekkel kapcsolatban.

2. melléklet

Beszámoltatási rend

Politikai földrajzból

A tárgy kreditértéke: 4, összóraszám: 120.

Kontaktóraszám: 20 ea. + 10 sz.

A tárgy beszámolóval zárul. A beszámoló ECTS érdemjegye az összpontszámnak megfelelően az alábbiak szerint alakul:

ECTS érdemjegy	A 100 pontos skálán	A beszámoló- skálán
A	90–100	megfelelt
B	82–89	
C	75–81	
D	64–74	
E	60–63	
Fx elégtelen, javítható	35–59	nem felelt meg, javítható
F elégtelen, újra felveendő	0–34	nem felelt meg, újra felveendő

A hallgató összpontszáma a következő részekből tevődik össze:

1. modul – 65 pont, ebből:

- 1. számú modulzáró dolgozat (A politikai földrajz alapjai; geopolitikai folyamatok a világban) – 45 pont.
- Szemináriumokon való részvétel – 15 pont.
- A helynévanyag (országok, fővárosok, forró pontok) ismerete – 5 pont.

2. modul – 35 pont, ebből:

- 2. számú modulzáró dolgozat (Régióink politikai földrajzi sajátosságai) – 20 pont.
- Szemináriumokon való részvétel, referátum elkészítése – 10 pont.

- A helynévanyag (városok, régiók Ukrajnában és a Kárpát-medencében) ismerete – 5 pont.

Mindegyik modul érvényességének feltétele a maximális pontszám 60%-ának a megszerzése.

Az **1. számú modulzáró dolgozat** nyolc kérdést tartalmaz az alábbiak közül:

1. A politikai földrajz tárgya, helye a tudományok rendszerében.
2. A politikai földrajz fejlődése a XIX. század elejéig. Kant, Ritter és Malthus ehhez való hozzájárulása.
3. Ratzel, mint a politikai földrajz megteremtője.
4. Kjellén és Mackinder elméletei.
5. Fukuyama és a történelem vége.
6. Brzezinski nagy sakktáblája.
7. Politikai földrajzi kutatások Magyarországon és Ukrajnában.
8. Az állam földrajzi értelemben. Az állam funkciói.
9. Az államhatár, típusai.
10. A világ politikai térképe, változásának fő irányai.
11. Új országok a világ politikai térképén (1990 óta).
12. Külbirtokok a világ politikai térképén.
13. Nemzetközi szervezetek: típusaik, funkcióik, befolyásuk földrajza.
14. A nemzetiségi viszonyokhoz kapcsolódó alapfogalmak.
15. A nacionalizmus típusai.
16. Világpolitikai folyamatok korunkban.
17. Huntington elmélete a civilizációk konfrontációjáról.
18. Az USA geopolitikai szerepe a világban.
19. Oroszország politikai földrajzi ambíciói.
20. Kína – a globális geopolitika új szereplője.
21. A COVID-19 világjárvány világgazdasági és geopolitikai hatásai.
22. Az észak-írországi helyzet.
23. A baszk szeparatizmus politikai földrajzi aspektusai.
24. A katalán szeparatizmus politikai földrajzi aspektusai.
25. A ciprusi görög–török viszály.
26. A jugoszláv utódállamok politikai földrajzi viszonyai.
27. Szeparatizmus a Kaukázus térségében.
28. Az afganisztáni helyzet politikai földrajzi aspektusai.
29. Az izraeli–arab konfliktus.
30. Irak mint forró pont a politikai térképen.
31. A szíriai polgárháború.
32. A kurd kérdés.
33. Az indiai–pakisztáni viszály politikai földrajzi vetületei.
34. Tajvan politikai földrajzi helyzete.
35. A koreai konfliktus.
36. Muzulmán–keresztény ellentétek Ázsia és Afrika államaiban.
37. Európa politikai földrajzi térszerkezete.
38. Európai politikai értékek.
39. Politikai földrajzi veszélyforrások Európában.
40. Az Európai Unió. A Brexit.
41. A NATO.
42. Rendezett helyzetű nemzeti kisebbségek Európában.
43. A cigány kérdés Európa országaiban.

44. Az Európán kívülről érkezett bevándorlók Nyugat-Európában.
45. Orosz kisebbségek Kelet-Európa volt szovjet tagköztársaságaiban.
46. Közép-Európa fogalma.
47. Jelenkori politikai irányvonalak Közép-Európában.

A **2. számú modulzáró dolgozat** négy kérdést tartalmaz az alábbiak közül:

1. Ukrajna politikai földrajzi fekvésének értékelése.
2. Az ukrán külpolitika meghatározó tényezői és fő prioritásai.
3. Ukrajna közigazgatási beosztása; a 2020-as közigazgatási reform.
4. Regionális politikai földrajzi eltérések Ukrainán belül.
5. Ukrajna választási földrajza.
6. A 2013–14-es belpolitikai válság Ukrainában.
7. A 2014 óta tartó orosz–ukrán konfliktus.
8. A 2022-es orosz agresszió.
9. A kárpátaljai magyarság története.
10. A kárpátaljai magyarság településterülete, lélekszámának alakulása.
11. A kárpátaljai magyarság felekezeti és oktatási viszonyai.
12. A kárpátaljai magyarság gazdasági esélyei.
13. Külföldi munkavállalás a kárpátaljai magyarok körében.
14. A kárpátaljai magyarság politikai szerveződése.
15. A magyar kártya a jelenlegi ukrán kül- és belpolitikában.
16. Magyarország politikai földrajzi fekvésének értékelése.
17. A magyar külpolitika meghatározó tényezői és fő prioritásai.
18. Magyar kisebbségek a Kárpát-medencében.
19. Az erdélyi magyarok.
20. Magyarok Szlovákiában.
21. A délvidéki magyarok.

Szemináriumi foglalkozások politikai földrajzból:

1. A politikai földrajz története (5 pont).
2. Világpolitikai folyamatok korunkban (5 pont).
3. „Forró pontok” a világ politikai térképén (5 pont).
4. Ukrajna politikai földrajzi szemszögből (5 pont).
5. A kárpátaljai magyarság mint geopolitikai tényező (5 pont).

Politikai földrajzi helynévanyag I:

1. országok	12. Flandria
2. fővárosok	13. Gáza-övezet
3. Abházia	14. Groznij
4. Baszkföld	15. Hegyi Karabah
5. Belfast	16. Kasmír
6. Ciszjordánia	17. Katalónia
7. Csecsenföld	18. Koszovó
8. Dél-Oszétia	19. Közel-Kelet
9. Dél-Tirol	20. Kurdisztán
10. Dnyesztermente	21. Lhasza
11. Észak-Írország	22. Pristina

- 23. Quebec
- 24. Tibet

- 25. Tiraszpol
- 26. Vallónia

Politikai földrajzi helynévanyag II:

1. Ukrajna legmagasabb szintű közigazgatási egységei

- 2. Bukovina
- 3. Debalcevo
- 4. Dél-Besszarábia
- 5. Dnyepermellék
- 6. Donyec-medence
- 7. Galícia
- 8. Kárpátalja
- 9. Kígyó-sziget
- 10. Krím
- 11. Mariupol
- 12. Szlavjanszk
- 13. Szlobozsanscsina
- 14. Voliny

15. Kárpátalja járásközpontjai, városai

- 16. Alsólendva
- 17. Alsóőr
- 18. Arad
- 19. Bácska
- 20. Bánát
- 21. Brassó
- 22. Burgenland (Őrvidék)
- 23. Csallóköz
- 24. Csíkszereda
- 25. Drávaszög

- 26. Dunaszerdahely
- 27. Erdély
- 28. Eszék
- 29. Felvidék
- 30. Kassa
- 31. Kismarton
- 32. Kolozsvár
- 33. Komárom
- 34. Magyarkanizsa
- 35. Máramaros
- 36. Marosvásárhely
- 37. Muraköz
- 38. Muraszombat
- 39. Nagybánya
- 40. Nagyvárad
- 41. Óbecse
- 42. Partium
- 43. Pozsony
- 44. Sepsiszentgyörgy
- 45. Szabadka
- 46. Szatmárnémeti
- 47. Székelyföld
- 48. Székelyudvarhely
- 49. Temesvár
- 50. Újvidék
- 51. Vajdaság
- 52. Zenta

Példadolgozatok

politikai földrajzból

1. sz. modulzáró dolgozat

- 1. Mivel foglalkozik a politikai földrajz?
- 2. Mivel járult hozzá Malthus a politikai földrajz fejlődéséhez?
- 3. Új országok a világ politikai térképén.
- 4. Melyek a fő politikai földrajzi veszélyforrások a jelenlegi Európában?
- 5. Jellemezze Kína szerepét a XXI. század elejének globális geopolitikájában!
- 6. Milyen lehetőségeket lát az afganisztáni helyzet politikai rendezésére?
- 7. Válassza ki a kakukktojást, és indokolja a döntését: Abházia, Csecsenföld, Hegyi-Karabah, Tibet!
- 8. Tajvan politikai földrajzi helyzete.
- 9. A NATO.

(45 pont)

2. sz. modulzáró dolgozat

1. Milyen politikai földrajzi régiókra osztható Ukrajna?
2. Melyek az ukrán külpolitika fő prioritásai?
3. Mit válaszolna, ha egy újdonsült amerikai ismerőse megkérdezné, hogy hogyan kerültek magyarok ilyen nagy számban Ukrajnába?
4. Sorolja fel Magyarország geopolitikai fekvésének előnyeit és hátrányait!
(20 pont)

Kiegészítő irodalom POLITIKAI FÖLDRAJZBÓL

1. Дністрянський М. С.: Політична географія України: навчальний посібник. ЛНУ імені Івана Франка. Львів, 2014.
2. Гольцов А.Г.: Геополітика та політична географія: Підручник. «Центр учбової літератури», Київ, 2012.
3. Трохимчук С.В., Федунь О.В.: Політична географія світу: Навч. посібник. – К.: Знання, 2007.
4. Політична географія і геополітика: Навчальний посібник. / Яценко Б. П., Стафійчук В. І., Брайчевський Ю. С. та ін. Либідь, Київ, 2007.
5. Mező F.: A politikai földrajz alapjai. Kossuth Egyetemi Kiadó. Debrecen, 2000.
6. Pap N., Tóth J.: Európa politikai földrajza. Alexandra Kiadó, Pécs, 2002.
7. Csurgai, Gy.: Geopolitical analysis. Aracne, 2019.
8. Tóth J. (szerk.): Általános társadalomföldrajz II. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs, 2002.
9. Glatz F. (szerk.): Globalizáció és nemzeti érdek. MTA. Budapest, 1997.
10. Hajdú-Moharos J., Nagy S., Sasi A.: Menedzsment, marketing, geopolitika. Balaton Akadémia. Vörösbény, 1994.
11. Huntington, S. P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Kiadó. Budapest, 1998.
12. Dévényi K. (szerk.): Civilizációk Kelettől Nyugatig. Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Tanulmányok Intézet. Budapest, 2018.
13. Tóth J.: Magyarország illeszkedése a régiók Európájában. MTA RKK. Pécs, 1992.
14. Csernicskó I.: A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján). Osiris Kiadó. Budapest, 1998.
15. Beregszászi A., Csernicskó I., Orosz I.: Nyelv, oktatás, politika. KMTF. Beregszász, 2001.
16. Ó Tuathail, G.: Critical Geopolitics. Routledge. London, 1996.
17. Соціально-економічна географія світу (за ред. Кузика, С. П.). Тернопіль, 1998.

Adatbázisok POLITIKAI FÖLDRAJZBÓL

1. www.nationmaster.com/country-info/stats
2. <https://joshuaproject.net/>
3. en.wikipedia.org